

JASNA LEVINGER

KONVERZACIONI ČIN

Naslov ovog članka ukazuje na problematiku koja se obrađuje u tekstu. Povod je transformaciono-lingvistički pristup proučavanju jezika koji je zauzeo značajno mjesto u lingvističkim istraživanjima. No cilj nije da se pokažu dostignuća transformacione lingvistike, nego reagovanja izazvana ovakvim načinom izučavanja jezika. Posebna pažnja se pridaje pojedinim principima i postulatima koji su neposredno podstakli reagovanja, pa čak i negodovanja.

Era transformacionista (i pored krupnih doprinosa koje je ovaj pravac u lingvistici dao na području izučavanja jezika), sve više, čini se, postaje predmet kritičkog razmatranja. Time se dovode u pitanje i svi pokušaji da se gramatika izjednači sa sveukupnošću jezika. Čak i sami transformacionisti postavljaju neke kriterije koje ne mogu da zadovolje svojim teorijama. Takav je, na primjer, »uslov opštosti«¹⁾ koji postavlja Chomsky i neki drugi autori. Pod ovim se podrazumijeva odnos teorije i gramatika. Teorija mora da ima dovoljno termina i pravila da bi generirala niz gramatika i procijenila koja je najbolja. Po ovom kriteriju razlika između opisa (deskripcije) gramatike i objašnjenja gramatike lako se može shvatiti. Ona gramatika čiji se postulati mogu proširiti na druge gramatike, te prema tome podrazumijeva lingvističke univerzalijske, zadovoljava princip opštosti. Snaga gramatike se mjeri njenom sposobnošću da obuhvati sve jezičke fenomene. Međutim, jezik obuhvata i fenomene kao što su »protokoli«, te bi se ovaj princip morao primijeniti i ovdje. Protokoli u jeziku su svi oni iskazi koje izgovorimo u datoj situaciji, jer je to određeno društvenim pravilima ili normama. Ako je sve ovo tačno, onda princip opštosti mora da se ograniči jedino na formalne iskaze ili na pravila o gramatičkoj formi. Drugi kriterij koji postavljaju transformacionisti je kriterij »deskriptivne adekvatnosti«²⁾ koji podrazumijeva odnos gramatike i lingvističkog korpusa. Ako gramatika proizvodi gramatične rečenice, a ne negramatične, ona je adekvatna. No, moguće je da se dvjema gramatikama koje inače zadovoljavaju kriterij »deskriptivne adekvatnosti« mnogo govornici različito koriste.

¹ Chomsky, Noam, *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972, str. 79.

² Chomsky, Noam, *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972, str. 133

Izabrali smo neke od tvrdnji savremenih lingvista koje određuju pravac lingvističkih proučavanja, a čiju apsolutnu vrijednost dovodi mo u pitanje. Takve su sljedeće tvrdnje:

1. »Jezikom se prvenstveno koristimo za prenošenje informacija«. Alternativa ovoj tvrdnji je i stav da »svaka rečenica ima semantički sadržaj«. ³⁾ Mada je teško procentualno dokazati koliki broj rečenica ima taj »informativni« značaj, vrlo je vjerovatno da se čitav niz rečenica izgovara iz sasvim drugih razloga; ima mnogo rečenica koje ne prenose informaciju. Ljudi se koriste jezikom da bi prevarili, uyrijedili, kanalisali emocije, zaveli i slično. Ovakve rečenice često prenose vrlo malo informacija, ili čak prenose krivu informaciju. Za primjer ćemo uzeti rečenice:

a) »Ne znam kako da ti kažem.«

b) »Nek' on ide. k vragu!« (ili neka »jača« psovka).

Prvom, zapravo, ne prenosimo informaciju koja znači: kako nešto da kažemo, nego je protokol i znači da smo smislili da upravo tako počnemo kazivanje. Druga jednostavno kanališe emocije. No, pošto se lingvistika orijentisala na izučavanje rečenice zbog njenog semantičkog sadržaja, veliki dio jezika je ostao zanemaren.

2. »U reakciji na jezik čovjek prvenstveno procjenjuje jezičku formu i gramatičku prihvatljivost.« ⁴⁾ Mada mnogi lingvisti odbacuju ovu tvrdnju, ipak su istraživanja u lingvistici bazirana na ovakvom stavu. Veliki naglasak u jezičkim istraživanjima bio je na formi iskaza. Sudovi o gramatičnosti preovladavaju u pristupima transformacionista. No, neki autori (Gleitmans »Phrase and Paraphrase«) pokazuju da u prirodnoj upotrebi jezika ljudi češće pribiegavaju parafraziranju iskaza nego analizi gramatičnosti tog iskaza. Parafrazirajući, slušalac pokazuje da mu je jasno šta mu je određenim iskazom rečeno. Na primjer, u rečenici »Ja treba da idem s tobom« ne analiziramo gramatičnost ovog negramatičnog iskaza, nego parafraziramo značenje, i to zavisno od konteksta, najvjerovatnije kao: »Ona meni kaže da je potrebno da ide sa mnom.«

3. »Proučavanje gramatike je od prevashodnog značaja za lingvistu.« ⁵⁾ Stoga su lingvisti pristupili jeziku kao da ga je moguće svesti na jednu sveobuhvatnu gramatiku. Svaki novi pravac u lingvistici tvrdi da je iznašao nove oblike za gramatičko objašnjenje jezika. Svaki tvrdi da obuhvata ili objašnjava više struktura u jeziku nego drugi pravac. Međutim, zanemarena je činjenica da je jezička upotreba važna koliko i jezička forma, ako ne i važnija, i da postoje neki aspekti jezičke upotrebe koji ne mogu biti obuhvaćeni gramatikom.

³ Hill, Archibald, (ed), *Linguistics*, Voice of America Forum Lectures, Washington, D. C. 1969, str. 5

⁴ Chomsky, Noam, *Aspects of the Theory of Syntax*, The M. I. T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1965, str. 150

⁵ Chomsky, Noam, *Aspects of the Theory of Syntax*, The M. I. T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1965, str. 24.

4. »Jezik se može proučavati kao sistem nezavisno od angažovanosti onih koji se koriste njime.«⁶) Chomsky govori o »idealnom govorniku-slušaoču«. Ta idealna osoba je čovjek koji nema emocija, nikada ne laže i nije duhovit. Sve i kada bi takav čovjek postojao, on ne bi bio baš najbolji model za lingvistička istraživanja, jer ne bi održavao pravo stanje stvari u jeziku.

5. »Ono što govornik kazuje jest upravo ono što je htio da kaže«,⁷) je tvrdnja koju je lako opovrgnuti, čak i u svakodnevnoj tzv. normalnoj upotrebi jezika, a da i ne govorimo o psihoterapiji. Često se dešava da čovjek izgovori nešto što uopšte nije imao namjeru da izgovori. Govornik katkad nije u stanju da kontroliše simbolično značenje onog što govori. Dešava se da mu nedostaju riječi. Sama upotreba jezika ponekad terapijski koristi govorniku da organizuje svoje misli.

Lingvističke teorije o gramatici su se uvijek ograničavale na rečenicu. Ali na osnovu čega? Američki lingvista Wallace Chafe⁸) je bio jedan od onih koji priznaju da je ograničenje na izučavanje rečenice kao osnovne jedinice jezičke organizacije vještački usko. Ipak, on svoju analizu koncentriše oko rečenice, sa glagolom u centru. Izgleda da je rečenica, u najboljem slučaju gramatički, ali ne i komunikativno, ili izražajno ograničena. No, i pored toga Pike⁹) pokazuje da čak i gramatička ograničenja idu dalje od gradnje rečenice i da ne mogu da se svedu jednostavno na vezanje rečenica jednim zamišljenim veznikom »i«.

Osim toga, gramatika se bavi samo bukvalnim značenjem. Čak i kod objašnjavanja višesmislenosti rečenica se objašnjava kao da ima više bukvalnih značenja. Međutim, dešava se da slušalac višesmislenu rečenicu ne tumači kao takvu. Rečenica se izgovara u kontekstu i, zahvaljujući kontekstu, često ima samo jedno moguće značenje. Lingvisti koji su gramatički orijentisani moraju da odluče koje značenje jedne rečenice odgovara njihovim gramatičkim namjerama. Npr. rečenica »Sunce sija!«, kažu, ima samo jedno »bukvalno« ili »konceptualno« značenje, koje je daleko bitnije od npr. značenja »Dan je divan!«, ili »Mora da je već kasno!« (kad već sunce sija). Ova druga značenja smatraju se »interpretativnim« ili »perifernim«. Zapravo, lingvisti su zauzeli stav da postoji jedno centralno ili osnovno neinterpretativno značenje. U stvari, oni su izdvojili jedno od mase značenja koju rečenica može da ima i koncentrisali se na to značenje. No, najvjerovatnije nema ni jedne rečenice koju čovjek izgovara, a koja ima samo jedno značenje. Svaka rečenica je izgovorena u kontekstu i sa

⁶ Abid, str. 9

⁷ Hill, Archibald, (ed), *Linguistics*, Voice of America Forum Lectures, Washington, D. C. 1969, str. 5.

⁸ Wallace L. Chafe, *Meaning and the Structure of Language*, University of Chicago Press, Chicago, 1970, str. 95.

⁹ Kenneth L. Pike, »Sociolinguistic Evaluation of Alternative Mathematical Models: English Pronouns«, *Language* (Vol 49, N° 1, Mart 1973) str. 121—160.

određenom namjerom. Jedan veliki dio ovog značenja rečenica dobiva iz tog konteksta i na osnovu namjere s kojom je izgovorena.

U naprijed izloženom pokušali smo da pokažemo da je upotreba jezika bila nepravedno zanemarena. Analizira se rečenica kao osnovna i glavna jedinica izvan konteksta, izolovano i bez upotrebnog značenja. Jezik kao cjelina se promatra bez neophodnog društvenog okvira. Ono što podrazumijevamo pod upotrebom jezika (iako ima i niz drugih gledišta) upravo je odnos jezika i socijalne strukture, ili da upotrijebimo termin kojim se koristi Robin Lakoff »jezik u kontekstu«.¹⁰) Neka istraživanja upotrebe jezika su vršena, ali često se tu radilo o upotrebi druge vrste, opet izvan konteksta. Tako W. Chafe¹¹) govori o upotrebi zamjenice »it« (ono) u engleskom jeziku. To je zamjenica u neutrumu koja se u engleskom upotrebljava onda kad imenica nije označena kao »human« (ljudsko biće). Međutim, šta u tom slučaju da radimo sa imenicom »baby« (dijete). Ona je očigledno označena kao »ljudsko biće«, a može da se zamijeni i zamjenicom »he«, »she« i »it« (on, ona i ono). I kod nas zapravo postoji slična situacija iako se sistem gramatičkog roda bitno razlikuje od engleskog (gramatički vs. prirodni). Ako bismo u definisanju upotrebe zamjenice u ovom slučaju pokušali da se izvučemo napomenom da svaka imenica koja nosi oznaku »ljudsko biće« i »dijete«, ali bez specijalnog određivanja pola (muško dijete, žensko dijete), mora da se označi kao »it« (ono), ipak ne bismo uspjeli. Ovo nije dovoljno da bi se objasnila upotreba, kompletna, kontekstualna upotreba ove zamjenice. Jer u engleskom postoji jedna fraza, izraz: »What is it? a boy or a girl?« (Šta je? -ono- Dječak ili djevojčica?), u kojoj je jedini mogući subjekat »it« (ono). Ali i u ovom slučaju je važno znati ko postavlja pitanje. Svakako ne roditelj, jer on zna pol svog djeteta. On može da postavi ovo pitanje samo jedanput, i to odmah po rođenju djeteta.

Na isti ovaj problem nailazimo u rečenici »Poor child, it's hungry!« (Jadno dijete, gladno je! -ono-). To engleski govornik može da kaže za dijete koje plače. No, ni ovo neće reći roditelj. Kada roditelj upotrebljava zamjenicu »it« (ono) za svoje dijete, to već ukazuje na, da tako kažemo, nezdrav odnos roditelja prema djetetu, na otuđenje ili neobičan emotivni stav koji ukazuje na to da roditelj ne prihvata to dijete. Slična situacija je i u srpskohrvatskom jeziku. Nepoznatu ženu čije dijete plače pitaćemo: »Šta *mu* je?« (ono). Majka djeteta će da odgovori: »Gladna je.« (ona), jer je u pitanju njena kćerka.

Ovim želimo da pokažemo da upotreba zamjenica ukazuje na više od običnog gramatičkog slaganja ili na semantičku strukturu koja je u osnovi te zamjenice. Sve što govornik čini upotrebom jezika u hrvatskosrpskom primjeru upotrebom zamjenice ono (mu), ili u engleskom primjeru upotrebom zamjenice »it« (ono) za razliku od zamje-

¹⁰ Lakoff, Robin, »Language in Context«, *Language*, (48, 1972)

¹¹ Chafe, Wallace, *Meaning and the Structure of Language*, University of Chicago Press, Chicago, 1970, str. 260—65.

nice »he« ili »she« (on, ona) ukazuje na više od same gramatičke strukture jezika. Ono o čemu lingvisti ne govore jest kako i zašto baš tako upotrebljavamo jezik, kako komuniciramo.

Ostaje pitanje da li lingvistika može da se bavi proučavanjem ljudske komunikacije, ili mora da se ograniči na izučavanje formalnih zakonitosti jezičkih signala. Lako je doći do zaključka da su psiholozi ili sociolozi pozvani da se bave problemom komunikacije; međutim, uloga koju jezik igra u komunikaciji je takva da nam ne dozvoljava da ovaj aspekt jezika zanemarimo.

Glavni postulat pri izučavanju jezičke upotrebe naglašava da je jezik nerazdvojivo jedinstvo forme, značenja i upotrebe, te da je ovo jedinstvo neodvojivo od društvene sredine. Još pedesetih godina Sapir¹²) je pisao: »Svaki pojedini čin društvenog ponašanja podrazumijeva komunikaciju, bilo eksplicitno ili implicitno.«

Pri razmatranju jezičke upotrebe, odnosno komunikacije, ograničićemo se na onaj vid koji se obično naziva *konverzacija* (konverzacioni čin). Funkcija koju jezik vrši u komunikaciji podrazumijeva daleko više od samog prenošenja značenja svakog pojedinog elementa koji sadrži rečenica. Vrsta komunikacije se mijenja zavisno od situacije i govornika. Iako možemo imati bezbroj tipova konverzacije, ipak je moguće izvršiti grupisanje u nekoliko osnovnih kategorija. Pojedini konverzacioni čin ima specifičnu strukturu, formalne karakteristike ili zakonitosti kao što su: otvaranje konverzacije, glavni dijelovi koji je vežu u cjelinu, te zatvaranje. Na primjer, često nam se desi da pomislimo da ne znamo kako da započnemo konverzaciju, jer je očito vrlo važno znati kako započeti konverzaciju. No, ako rečenicu »Ne znam kako da počnem« i izgovorimo, to je već dozvoljivi početak, pa čak i vrlo koristan protokol. Konverzaciju uz to strogo određuje i situacija i društvena sredina. Društvena sredina kao pojam u ovom kontekstu je jasna, a situaciju bi, međutim, trebalo da definišemo. Pod situacijom se podrazumijevaju pojedini trenutni događaji, događaji koji su prethodili, samo stanje stvari u datom trenutku, čovjekovi stavovi i osjećanja prema tim događajima i, naravno, namjera govornikova. Dakle, društvena sredina i specifična situacija su važni činioci koji utiču na formu i značenje konverzacije. Ovi elementi će umnogome odrediti način na koji se započinje konverzacija, strukturira i okončava. Oni, takođe, određuju i stil i registar kojim se koristimo u konverziranju. Primjer je situacija u kojoj čovjek najednom zaključuje da je nešto u pogrešan čas ili na pogrešan način rekao, te zato nije obavio razgovor onako kako je želio. Isto tako je karakterističan primjer žene koja čeka pravi trenutak da mužu saopšti da je razbila kristalnu vazru koju joj je on poklonio za vjenčani dan. Osim toga što čeka pravi trenutak, ona intenzivno razmišlja kako da mu o ovome ispriča. Da li da stvar predstavi kao nešto strašno što joj se desilo, pa da se muž sažali, ili tako da mu bude lakše kad vidi da nije tako strašno,

¹² D. G. Mendelbaum (ed), *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality*, University of California Press, Berkley and Los Angeles, 1951 (str. 104)

jer je očekivao nešto gore; ili možda da mu kaže da nije ništa, da je vaza »malo pukla«, pa onda, kad on i vidi, da se »neprijatno iznenadi«, ali kad je već kasno da reaguje.

Odnos koji postoji među učesnicima u konverzaciji može da se podijeli u dvije grupe: odnos na različitim nivoima moći i odnos na različitim nivoima prisnosti.

		M O Č	
		jednaki	nejednaki
P	visok stepen	muž/žena	roditelj/ dijete
R			
I			
S	nizak stepen	osobe koje sjede u autobusu jedan pored drugog	profesor/ učenik
N			
O			
S			
T			

TABELA: Presjek odnosa moći i prisnosti

Ova shema grafički prikazuje preplitanje tih odnosa. Prikazani su krajnji stepeni ovih odnosa. U odnosu moći prikazani su samo nejednaki i jednaki, a kod prisnosti samo dva stepena. Između ovih, naravno, postoje »međufaze«. Konverzacija će se bitno razlikovati zavisno od stepena prisnosti učesnika. Isto tako je i sa nivoima moći. Drugačije govorimo sa bliskim prijateljem, a drugačije s nekim koga prvi put vidimo, i isto tako je sa osobama koje smatramo sebi jednakim ili ne. Faktori koji određuju jednakost među pojedincima su između ostalog: starost, društveni položaj ili sama situacija.

Ovdje ne smijemo zaboraviti ni motivaciju. Motivacija bitno određuje konverzaciju. Zavisno od motivacije konverzacioni čin može da se podijeli u tri grupe,¹³) i to:

a) *ritualistička* konverzacija kod koje cilj najmanje određuje formu i značenje, ali koja je, međutim, društveno određena, propisana;

b) *spontana* kod koje cilj određuje formu i značenje, ali samo do određenog stepena;

c) *strategijska* kod koje je cilj najjača snaga koja određuje formu i značenje.

Pokušaćemo da preciznije definišemo ritualistički i strategijski tip konverzacije, jer su oba ova tipa izrazito društveno određena i različito se manifestuju u različitim društvima, dok je spontani tip najmanje interesantan, jer nije naročito društveno uslovljen. Ritualistički tip konverzacije možemo da nazovemo i »utvrđenim protokolima«. Protokoli su, kao što smo na početku rekli, sve ono što čovjek kaže ili uradi zato što mu upravo tako nalaže splet okolnosti, odnosno druš-

¹³ Nazivi za tipove konverzacije su autori.

tvne norme ponašanja. Društvo očekuje od pojedinca da se ponaša u skladu sa određenim okolnostima ili s određenom situacijom. Ako se na ulici sudarimo s nekim, reći ćemo: »Izvinite!«, a on će da odgovori: »Ništa, ništa«. Ako želimo nekom da postavimo neprijatno pitanje, počecemo rečenicom: »Joj, mogu li te nešto pitati?«, što, zapravo, ne znači da tražimo dozvolu za postavljanje pitanja, nego je neka vrsta upozorenja za ono neprijatno što slijedi. U bezbroj situacija smo prinuđeni da se koristimo različitim protokolima koji su različiti u različitim društvima i u različitim jezicima. Pripadnik jednog određenog društva mora da zna protokole tog društva, a isto tako i onaj koji uči strani jezik mora neizostavno da nauči protokole tog jezika, odnosno tog društva. Smiješno je ako neko kome je engleski maternji jezik namjesto onog našeg »Ništa, ništa« pri sudaranju bukvalno prevede sa engleskog protokol, kojim se koriste u istoj situaciji, i kaže »U redu je!«, što mi kažemo konobaru kad mu ostavimo napojnicu, ili izgovoreno drugom intonacijom pokazuje čak da smo uvrijeđeni. Ako u određenoj situaciji ne upotrijebimo pravi protokol, nailazimo na osudu društva ili se pak takva pogrešna upotreba protokola smatra strategijom. Uzmimo ponovo primjer onog »Ništa, ništa« pri sudaru i vidjećemo da ako se namjesto toga ne izgovori ništa, šuti, to se može smatrati strategijskim sredstvom kojim pokazujemo da nas uistinu smeta to sudaranje; pokazujemo da smo time iritirani.

Strategijski se jezikom koristimo da bismo postigli lični cilj. To je, u stvari, manipulacija jezikom kojom upravlja govornikova motivacija. Ovo je, istovremeno, i najkompleksnija upotreba jezika. Da bi se služio ovim tipom konverzacije, govornik mora potpuno da vlada jezikom, i to kako njegovom gramatičkom strukturom, tako i njegovim društvenim aspektima. Funkcija strategije nije samo da prenese poruku nego i da izazove određenu, željenu reakciju kod slušaoca.

Ako sve ovo uzmemo u obzir, onda možemo da izvršimo preciznu analizu pojedinog tipa konverzionog čina. Ovo ćemo pokazati na jednom vrlo drastičnom primjeru konverzacije između ljudi nejednakog nivoa moći i nejednakog nivoa prisnosti. Radi se o odnosu profesora i učenika, kakav, na žalost, još ponedje postoji. U ovoj konverzaciji će se učenik koristiti bitno drugačijim stilom od onog kojim će se koristiti profesor. Ako učenik, tj. inferiorni, počinje konverzaciju, počecće je upotrebom niza veoma pažljivo probranih protokola. Tom opreznom upotrebom jezika on jasno ukazuje na svoj inferiorni položaj.

Učenik: Izvinite, profesore, oprostite, ja bih upitao...

Profesor: Zar misliš da si ti tu da postavljaš pitanja!

Učenik: Svakako ne, profesore, ali ja bih...

Profesor: Zašto si ti ovdje?

Uz niz protokola učenik mnogo zamuckuje, pravi pauze i, što je svakako veoma važno za srpskohrvatski i druge jezike koji to imaju, koristi se zamjenicom »VI« u oslovljavanju profesora. Ova zamjenica ukazuje na nedovoljnu prisnost, ali i na inferiornost. Zamjenicom »VI« obraćamo se osobi koju poštujemo. Profesor, međutim, u svojim od-

govorima ne koristi se protokolom i, naravno, upotrebljava zamjenicu »ti«. Njegov jezik je, uslovno rečeno, »grub« i neprobran. Čak i kad započinje konverzaciju, profesor nije dužan da se koristi protokolom. Nije dužan da vodi računa o tome kako će da »otvori« konverzaciju i daleko je direktniji u svojim iskazima. Na ovaj način on veoma efikasno ukazuje na svoju superiornost.

Ovih nekoliko primjera pokazuje da pri izučavanju jezika nije dovoljno poznavati samo formalne zakonitosti, gramatičke strukture i pravila. Iako možemo dobro da znamo šta je subjekat, a šta objekat, i kojim vrstama riječi se koristimo u rečenici »U redu je!«, ipak na osnovu toga ne možemo da znamo pravo značenje te rečenice. Pod pravim značenjem ovdje podrazumijevamo upotrebno značenje. Zbog zanemarivanja upotrebnog aspekta jezika kad pravimo formalne gramatike, programe za kompjutere, pri prevodu s jednog jezika na drugi dobijamo besmislene konstrukcije koje nemaju nikakvog značenja u drugom jeziku. Kod prevoda, naročito idioma, dobijamo konstrukcije koje u drugom jeziku uopšte nemaju značenja. O aspektu jezika koji nazivamo upotrebno značenje naročito treba voditi računa u pedagoškoj praksi. Moramo naći vremena i načina da one koji uče strani jezik, uz gramatičke i semantičke strukture, učimo i upotrebni jezik.

Napomena: Za dio članka koji se bavi problematikom jezičke upotrebe — konverzacije bila je inspirativna sljedeća literatura:

Di Pietro, Robert, »Linguistic Creativity in a Theory of Language Universals«, Proceedings of the 11 th International Congress of Linguistics, Bologna, 1972.

Di Pietro, Robert, »The Semiotics of Rule Interpretation«, Paper delivered at The First International Congress of Semiotic Studies, Milano, 1974.

Giglioli, Pier Paolo, (ed), *Language and Social Context*, Penguin Books Inc. Harmondsworth, 1972.

Goffman, Erving, *Relations in Public*, Harper & Row, New York 1971.

Lakoff, Robin, »Language in Context«, *Language*, (48, 1972).

SPEECH ACT

(SUMMARY)

The article deals with the specific approach to language which is a reaction to some of the postulates and principles brought by the transformational linguistics. Social aspect of language, which was neglected during the era of transformational linguistics, is of special interest. Dealing with the social aspect of language use — »language in context« in all its complexity plays an important role. In analysing language use it is claimed that language is the inseparable unity of form, meaning and use, and that this unity itself is inseparable from society. The article is concluded with the analysis of an aspect of language use which is usually called a »speech act«. The elements that determine the type and form of a speech act are given; and finally conversation (according to the motivation for conversation) is analysed in terms of three types: ritualistic, casual and strategic.